

УДК 338.2:339.97
JEL E11, F01

ЗИНЧЕНКО В.В.

д-р філос. наук, проф.

завідувач кафедри менеджменту

Український гуманітарний інститут

Інститутська, 14, м.Буча, Україна

E-mail: zinchenko@kiev.com.ua

ІНСТИТУЦІЙНА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ І ПОСТМОДЕРНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ В СИСТЕМНІЙ ДИНАМІЦІ ТРАНЗИТИВНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Аналізуються системні тенденції світової інституалізації та постмодернізації в контексті процесів глобального розвитку, їх рівні та форми. Розглядається вплив тенденцій глобалізації в умовах трансформації транзитивних систем.

Ключові слова: *постмодерн, постіндустріалізм, модернізація, глобалізація, мегапроекти, інституціоналізація, оптимізація управління, транзитивність, системний розвиток.*

ZINCHENKO V.V.

Dr.Sc. (Philosophical), Prof.

Head of the Department of Management

Ukrainian Institute of Arts and Sciences

Institutska, 14, Bucha, Ukraine

E-mail: zinchenko@kiev.com.ua

INSTITUTIONAL GLOBALIZATION AND POSTMODERNIZATION OF ECONOMY IN SYSTEM DYNAMICS OF TRANSITIVE TRANSFORMATIONS

It is analyzed trends in the global system and the institutionalization of post-modernization processes in the context of global development, their levels and forms. The influence of globalization trends in the transformation of transitive systems is investigated. For civilization cardinal feature is the treatment of the person as the subject of history. Hence the need for the development of civilization to increase the degree of subjectivity in an economy where people can Express themselves freely and responsibly through a system of private property relations: economic entity is the subject of property. Policy enhancing the role of human rights and the development of the principle of subjectivity means deepening the democratic foundations of the state structure. In the social sphere of subjectivity is expressed in the individualization of the social existence of man and the personification of public relations and is implemented through the mechanisms of liberal institutions. It seems to us that the civilizational unity of the economy, democratic state and liberal society has now the value of a scientific paradigm. Whatever great cultural peaks of the postmodern, the main processes of a new society formed at its foot: in the area of formation of public consciousness and public preferences with the mass participation of the individual in the economy (involving the mass of the individual in social production on the level of financial relations, which allow the maximum extent possible to include in the economy of free choice), in the field of state-building and the formation of social institutions on the principles of Amateur participation.

Keywords: *postmodern, post-industrialism, modernization, globalization, megaprojects, institutionalization, management optimization, transitivity system development.*

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

Інституціоналізм набирає силу як домінуюча точка зору на світ в контексті процесів глобалізації та економічного розвитку. Його ідейною засадою є постулат про невизначеність розвитку, яка приходить на зміну неокласичній визначеності, характерної для індустріального суспільства. Постулат невизначеності найтіснішим чином з'єднаний з ідеєю суб'єктивізації та індивідуалізації постіндустріального суспільства. Все це важливі компоненти нової парадигми, хоча вони і не вичерпують таких проблем як: чи готова Україна до епохи постмодерну? Чи можна сподіватися, що постмодерн вийшов зі своєї початкової позиції і готовий асимілювати в свій просторово-часовий континуум економіки, народи і держави? Україні також доведеться прокладати шлях у постмодерн на основі свого досвіду трансформації до світової економіки. У економіста, який намагається вникнути у

філософські аспекти становлення світової економіки, викликає незадоволення про те, як теорія постмодерну пов'язує людину – духовну істоту – з двома іншими її іпостасями – природної та соціальної [11, с. 130]. Пріоритет духовності та особистісного начала в людині не означає можливості вільно маніпулювати матеріальними, економічними та соціальними умовами існування. З точки зору економіки має бути більш чітко виявлено гармонізуюче ядро індивідуального духовного існування, без якого реалізація свободи волі (вибір) стає необґрунтованою. Тим більше, коли відсутній високий духовний горизонт особистості, суспільство втрачає значиму соціальну перспективу [1].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналізуючи реформи в Україні, постійно стикаємося з необхідністю зрозуміти їх зв'язок з глобалізацією, причому як в теоретичному, так і практичному планах. З самого початку реформ Україна спиралася на світовий капітал і його структури – Міжнародний валютний фонд і Світовий банк, Паризький і Лондонський клуби. Принципове значення мала обумовленість кредитів реформами, адекватними формулою Вашингтонського консенсусу: лібералізацією внутрішньої економіки, включаючи експортно-імпорتنі відносини, при одночасному забезпеченні фінансово-грошової стабільності та відкритості економіки [9, с. 41]. Реалізація цих принципів почалася в надзвичайно жорстких умовах, коли експорт продукції сировинно-металургійного комплексу вже протягом багатьох років став основним джерелом поповнення. Разом з тим цих надходжень хронічно не вистачає для загального економічного підйому. Тому необхідні серйозні структурні зміни, які здатні компенсувати падіння валових накопичень, і тим самим забезпечити позитивну динаміку.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Співвідношення соціуму, людини, держави і економіки – дуже складне теоретичне питання. Але з'ясування цього питання є надзвичайно важливим і для вироблення стратегії інституційної трансформації, і для включення останньої в системну інституційну глобалізацію. З цього приводу практика не надає однозначних підказок, хоча і розглядаються вони у багатьох працях дослідників, зокрема: П. Кругмана [8], Д. Стігліца [12], А. Неклесси [6], Р. Хілленбранда [8], Л.С. Євстигнєвої [4], О. Лафонтена [9].

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Економіко-господарська і соціально-історична панорама глобального соціуму і сучасної економіки, їхня інституційна система ще тільки складається, в них відбувається зіткнення корінних властивостей модерну і постмодерну. У цьому зіткненні, з одного боку, беруть участь старі «індустріальні» ідейні титани: атеїзм (у різних проявах монологізму і тоталітаризму), раціоналізм (у вигляді примату економіки на всіх рівнях світового співтовариства) і матеріалізм (у формах антропоморфізму). З іншого боку, в ньому беруть участь молоді титани постіндустріального суспільства, які ще тільки набирають силу: релігійність (у формах самоідентифікації цивілізації і розвитку конвергентних механізмів спілкування всіх рівнів і типів, виходячи з моделі діалогу), інституціоналізм (у вигляді занурення раціональних ринкових структур у синергетичний синтез об'єктивного і суб'єктивного, який тільки почав своє становлення) і «глобалізація» особистості (пріоритет духовної сфери індивідуального існування і пріоритет особистості в розвитку суспільства). Постіндустріальне суспільство наука оцінює як постмодерн, на відміну від модерну (кінець XIX – середина XX століття) – індустріального етапу історії. У центрі постмодерну стоїть масова особистість – як духовна субстанція, тоді як ще зовсім недавно людина мала реалізовувала себе як природна і соціальна істота. Особистість володіє абсолютною свободою у прийнятті та неприйнятті культури і цивілізації, вона плюралістична у своїх діях і в своїй свідомості, вона – суб'єкт історії, і як такий має творчий потенціал, вільно освоює всі досягнення культури: «людина-постмодерніст» не відає часових і територіальних кордонів «четвертому вимірі культури», про який не міг і думати її побратим епохи модерну» [5,32].

Розрив між колишньою – ще соціалістичною – галузевою базою суспільного виробництва (інвестиційний комплекс галузей) і – нинішньої базою (галузями сировинного, паливно-енергетичного комплексу) доходів бюджету призвів до нульової ефективності приватизації як з точки зору структурних перетворень суспільного виробництва, так і з точки зору його ефективності. Нагадаємо: масова приватизація (95,6% підприємств – зараз недержавні) у промисловості принесла значне збільшення кількості підприємств. Однак у галузевому складі інвестицій мало що змінилося. Що стосується ефективності поточної виробничої діяльності, сталося різке – у кілька разів – збільшення частки збиткових підприємств у всіх галузях народного господарства. Остання обставина значно погіршує

загальний стан фінансової системи країни і збільшує навантаження на бюджет за поточним фінансуванням.

Уряди досить часто намагаються вийти з положення за допомогою нарощування зовнішньої заборгованості. Однак ці заходи не ведуть до ефективної ринкової трансформації. Так, динаміка інвестицій в основний капітал виробничого призначення постійно знижується. Українське виробництво в зв'язку з цим вже знизило і продовжує знижувати свій технологічний рівень і втрачає науково-технічний потенціал. До негативної картини стану суспільного виробництва потрібно додати падіння рівня життя. Майже чверть населення має доходи нижче прожиткового мінімуму, при тому, що й середній дохід перевищує його не більше ніж в 2 рази [3,250].

Якщо розглянути проблему глибше, розірваний зв'язок між розподілом власності, із якого виникають всі імпульси розвитку, і розподілом реального продуктивного капіталу, який сприймає такі імпульси, і реалізує їх в певних параметрах економічного зростання [8,16]. При цьому продуктивний капітал втратив свою власну цілісність: під крило фінансового капіталу є сировинний, паливно-енергетичний комплекс (базова галузь бюджетних доходів). Решта галузей, перш за все інвестиційні, існують у режимі спонтанного становлення ринку в формах тіньової економіки. Як вийти з даної ситуації? Піти назад від примату фінансового капіталу до пріоритету реального, і переорієнтувати грошові потоки під наглядом держави з фінансово-грошового сектору у виробничий? Або йти до послідовного перетворення економіки в таку ринкову макроекономіку, базисом якої є фінансовий капітал? Поставлені питання впритул підводять до проблеми взаємозв'язку ринкової трансформації та глобалізації.

По-перше, дрібний і середній бізнес спеціалізований на посередницьких функціях, що змушує їх групуватися навколо великого фінансового або продуктивного капіталу, і не дозволяє йому стати підставою для структурних перетворень економіки (перетворитися на виробничу базу фінансового капіталу). Такою основою практично є тільки експортні галузі сировинного та паливно-енергетичного комплексів. Саме туди спрямований фінансовий капітал. По-друге, великі сфери економіки, (експортний сировинний, паливно-енергетичний комплекси, тіньовий інвестиційний бізнес), рухаються паралельно, будучи по-різному пов'язаними з обігом світового фінансового капіталу. Їх збирає в єдине ціле, використовуючи кошти бюджетної політики, причому держава не відіграє ролі сильного партнера. Український держбюджет ще з часів СРСР спирався на великі підприємства, які створювали основні потоки доходної частини бюджету. По-третє, становлення внутрішнього ринку на базі приватного капіталу передбачає високу кореляцію із зростанням доходів населення, підвищенням споживчого попиту. Зазначені особливості перехідної української економіки ставлять під сумнів можливість безпосередньо використовувати відомі «формули» глобалізації: Вашингтонський і пост-Вашингтонський консенсуси. Обставина, що експортно-орієнтована модель розвитку дає негативні ефекти, робить неможливою послідовну реалізацію принципів відкритості трансформованої економіки, які передбачаються формулою Вашингтонського консенсусу. Що ж стосується бюджету, то він підтримує відцентрові тенденції сфери суспільного виробництва, тому пріоритет бюджету можна вважати таким, що суперечить «формулі» пост-Вашингтонського консенсусу.

Парадоксально, але соціально-економічна стагнація і низький рівень доходів населення органічно поєднуються з орієнтацією усіх сфер економіки на максимізацію доходів. По відношенню до критерію – максимуму доходів – нормативи накопичення та ефективності інвестицій – є вторинними, так само як і нормативи оплати праці, рівня особистих доходів і питомої ваги заощаджень у доходах. Як наслідок, внутрішній ринок втратив свій власний вартісний еквівалент і змушений використовувати потрібну валюту (євро, гривню і долар). У тій мірі, в якій механізм євро/доларового насичення пов'язаний з відцентровою структурою економіки, потрібна валюта фіксує ситуацію, що склалася, і тим самим створює протиположну тенденцію до відкритості економіки. Таким чином, ситуація неадекватна не тільки вимогам розвинутої ринкової макроекономіки, але навіть принципам класичного капіталізму, коли економічним базисом був реальний (торгово-промисловий) капітал [11,86]. У просторі його кругообігу і відбувалося інтегрування доходів (за своїм економічним змістом – фінансових величин) у вартісну категорію – чистий дохід суспільства. Здавалося б, саме ці принципи і покладені в методологічне підґрунтя відомих «формул» глобалізації, проте в них не введена необхідна функціональна передумова – формування продуктивного капіталу як цілісності. І в цьому полягає головна проблема вибору формули

глобалізації для України. Простір формул обмежується абстрактною дилемою «риннок-держава». Реальні ж проблеми української перехідної економіки потребують розробки «формули» глобалізації, виходячи з дилеми «капітал-держава».

Якщо переміщуємо центр пошуку «формули» глобалізації від першої до другої дилеми, то змінюються основні чинники, що визначають вибір. З одного боку, найважливішим фактором вибору «формули» глобалізації стає рівень розвитку промисловості і взагалі продуктивного потенціалу країни. З іншого боку, фундаментальне значення набуває розвиток фінансового капіталу, а, отже, і ступінь зрілості ринку як макроекономіки («грошової економіки» [8, 217]). Цей момент недостатньо оцінений теоретично, а разом з тим історичні епохи базуються кожна на своєму функціональному капіталі: становлення національних економік – на торгово-промисловому капіталі; глобалізація – на фінансовому капіталі. Завдяки пануванню фінансового капіталу глобалізація повинна бути в принципі заснована на конвергентних (переговорних, партнерських, погоджувальних) відносинах суб'єктів світового ринку, включаючи держави. Так само, конвергентними повинні б стати взаємодії економіки і держави на національному рівні. Мабуть, конвергенцію можна вважати третьою (після двох згаданих консенсусів) «формулою» глобалізації [9,31]. Разом з тим увага до конвергентних механізмів розвитку світової економіки накопичується поволі. Це добре помітно по роботам Римського клубу – засновника і лідера розробки глобальних прогнозів – всезростаючу роль став грати інституціональний ракурс прогнозування. У 1980 р. була сформована доповідь «Віхи у майбутнє», в якому знайшла своє відображення ідея єдності класичного та інституційного напрямків економічної науки. Автори побачили джерело стабільності в гармонії трьох частин: системи цінностей, форми політичного управління, економічної системи. У доповіді 1991 р. синтез класики і інституціоналізму зміцнився, так як намітився синергетичний підхід до аналізу становлення світової економіки з урахуванням невизначеності і високого ступеня впливу факторів свідомості [11,117].

З точки зору економіки, зануреної в процес глобалізації, важливо підкреслити, що перехід до постмодерну несе з собою ідею з'єднання особистості і масової індивідуальності. З цього випливає необхідність в міру розвитку цивілізації підвищення ступеня суб'єктності в соціумі і економіці, де людина може проявити себе вільно і відповідально через систему відносин громадянських дій і приватної власності: економічний суб'єкт є суб'єкт власності. У політиці підвищення ролі людини та розвиток принципу суб'єктності означають поглиблення демократичних засад державного устрою. У соціальній сфері суб'єктність виражається в індивідуалізації суспільного існування людини і в персоніфікації суспільних зв'язків і реалізується через механізми громадянських інститутів. Видається, що цивілізаційна єдність економіки, демократичної держави та громадянського суспільства має в даний час значення наукової парадигми – антропологічну парадигму формування ідеології глобалізації. У цій парадигмі людина бачиться матеріалістичною мірою побудови космосу і суспільства, тобто природною і соціальною істотою. Усе це яскраво виявляється в ході соціально-економічної і інституційно-громадянської трансформації в Україні. Головні її слабкості очевидні. Перш за все, ставка на активність тільки «нових українців». Це звужує поле масової участі в соціумі і економіці або, за прийнятою нами символікою, поле суб'єктності. Населенню пропонується чекати і терпіти, тобто відводиться роль об'єкта політичного та економічного маніпулювання. Ще більш неприйнятна монополізація суб'єктності державою, для якого усе й усі розглядаються як предмет державного регулювання. У такій якості постає економіка, яка надається як суто раціональна система. Що ж стосується соціальних відносин держави з населенням, то держава – «підмет», бюджет – «присудок», населення – «доповнення».

У відомому сенсі світовий ринок поглинає державу, використовуючи елементи державного управління (податкову, кредитно-валютну, митну політику, механізми регулювання цін, режим поведінки внутрішніх і зовнішніх інвесторів, фінансово-грошову стабілізацію, структурну політику тощо) в якості факторів системної конкуренції. Однак не можна повністю прийняти тезу, згідно з якою держава повинна в підсумку втратити свої позиції, оскільки економічна влада є правом на вибір. Вона перевершує політичну владу, «організуючу владу, тому що може користуватися нею як інструментом» [2,32]. Може, у цьому випадку з'являється підстава говорити про економіку як про «владну систему координат»?

Є загроза переходу влади до «неформальних конфігурацій приватного капіталу» та встановлення «міжнародного олігархічного режиму» [6,35]. Напевно, для таких побоювань є підстави, але ситуація не

фатальна. По-перше, системна конкуренція передбачає маніпулювання саме державною політикою, тобто політикою, організованою в рамках національної держави у вигляді сукупності економічних, соціальних і політичних чинників функціонування ринку, і, отже, збереження національної держави як інституту. По-друге, разом з глобалізацією не зменшується, а збільшується роль держави у підтримці ринкової конкуренції, при цьому відбувається структурне розділення світового та національного рівнів економіки і політики (наприклад, у формах «дворівневої структури торгово-політичних організацій» [7, 52]). Отже, глобалізація не послаблює, а, швидше, зміцнює позиції держави в її старій функції суб'єкта раціоналізації економіки і всіх інших сфер життєдіяльності. По-третє, держава доби постмодерну стає центром громадських інститутів, пов'язуючи воедино особистість, громадські преференції та їх реалізацію.

Усталене в українській науковій літературі протиставлення ринку і держави, лібералізму і держави на принципах «або-або» хибне. Сучасна економіка немислима поза процесом глобалізації, але тим самим вона немислима і без держави як активного учасника ринку.

Глобалізацію можна розглядати як новий тип інституалізації, в рамках якого не можна відокремити економічне від соціального та політичного. Тому для розуміння глобалізації та її зв'язку з ринковою трансформацією в предмет дослідження суто економічних проблем потрібно неодмінно включати їх соціально-політичний контекст.

Історична панорама сучасної економіки ще тільки складається, відбувається зіткнення корінних властивостей модерну і постмодерну.

Для українського соціуму звідси випливають три кардинальні проблеми. По-перше, держава не зможе проводити реформи і трансформаційні перетворення, якщо вона як і раніше залишиться тільки суб'єктом раціоналізації економіки і суспільства. Сучасній державі потрібна її власна трансформація в інституційний центр, який би об'єднував демократичні інститути, що формують та реалізують громадські преференції. Науці потрібно дослідити діючі та потенційні структури та інститути, які здатні висловити економіку як систему суб'єктів діалогу з державою. Без цієї передумови не може бути досягнута повнота економіко-господарських перетворень.

По-друге, держава має освоїти синергетичні принципи поєднання класичного та інституційного підходів до суспільства й економіки. Таке ж завдання стоїть і перед соціально-філософською та економічною теорією. Класична теорія розглядає ринок на його елементарному рівні як конкурентну взаємодію підприємств. Звідси ідеологія ринкової трансформації та глобалізації зводиться до концепції ринку вільної конкуренції. Саме в ній глобальна неоліберальна парадигма взагалі, і українська держава зокрема, намагається знайти міру правильності проведених перетворень. Але як включити в економіку масового індивіда? Питання принципове, тому що практично мова йде про введення в економіку індивіда (а не підприємства) як елементарної клітинки ринку, яка й визначає граничні вимоги до нього.

Чистий інституціоналізм не вирішує цієї задачі в силу тієї ж абстрактності, яка властива класичному напрямку: підприємство прирівнюється до суб'єкта господарювання, а останній – до реального індивіда. Логічно з цього випливає можливість доповнити концепцію ринку. Разом з тим, те крило неоінституціоналізму, яке взяло в якості свого предмета структурні рівні в економіці та їхні установи, дуже близьке до синергетичної методології економічного аналізу. Синергетичний підхід повною мірою з'єднує класику та інституціоналізм, так як він відкриває світ квантової природи соціально-історичного розвитку та адекватні їй форми системної еволюції. Її приватним випадком можна вважати перехід системної інституційної глобалізації, що спирається на науково-технологічний та інтелектуальний потенціал, перехідні структури і соціальну енергію, яка накопичується в ході спонтанних суспільних перетворень.

По-третє, поки не цілком відомі механізми, що забезпечують автономність людини в соціумі, економіці та державі, без чого неможливий пріоритет особистості в розвитку суспільства [1,42-43]. Ця глобальна тенденція не може бути доведена без вивчення системних властивостей суспільства, що охоплює в єдності розвиток ринку, держави і суспільства в напрямку інституціоналізму.

Однак індивідуалізації громадських зв'язків і фрагментації соціальної сфери протистоїть тенденція до інтегрування останньої як структури формування суспільної свідомості, в якій суспільству належить перетворювальна функція, колективу – адаптаційна, індивіду – оцінювально-критична. У цій проблемі багато спірного – немає єдиної думки з приводу змісту суспільної свідомості, його механізмів. Але

важливий сам факт обговорення такої наукової постановки, яка дозволяє підходити до суспільства як до цілісності в сферах свідомості, де пріоритет особистості беззаперечний.

З одного боку, гіпотеза про соціальну інтегрованість потрібна хоча б тому, що економіка не може розвиватися в суспільстві, яке розпадається і дефрагментується.

З іншого боку, заглиблюючись у суто економічну сферу стимулів та ініціатив, необхідно мати певні уявлення про діалектику об'єктивного і суб'єктивного, яка в сучасну епоху, як ми це собі уявляємо, повинна бути розгорнута в ланцюжок переходів «об'єктивне-об'єктне-суб'єктне-суб'єктивне» [4,100].

У даному ланцюжку категорій проглядається соціальний механізм постійного підвищення рівня індивідуального розвитку. У цьому відношенні дуже важливе ускладнення об'єктивного, виявлення його системних властивостей при переході від об'єктивного як абстрактного об'єкта, що протистоїть індивідуальній свідомості, до об'єктного, наповненого економічними формами, структурними рівнями, моделями економічного зростання, зверненого до діяльного суб'єкта. Не менше значення має співвіднесеність об'єктного з системою суспільних інститутів, які інтегрують компактні безлічі індивідів. У цих умовах повернення до суб'єктивного, індивідуального передбачає професіоналізацію суспільства і формування самодіяльної колективності, вектор якої спрямований не на примітивізацію культури, а на розвиток її в складному соціально-історичному контексті [13, 125].

Висновки та перспективи подальших досліджень. У зв'язку з цим інституційна глобалізація має не тільки просторовий сенс світової економіки і соціуму, а й моральний: складно влаштована економіка та світовий соціум не може бути освоєна примітивним суспільством. Епоха модерну (для економіста це епоха індустріального суспільства) закінчується, а епоха «економічної людини», поставлена в повну залежність від ринкової стихії, коли «невидима рука ринку» управляє практично всіма аспектами життєдіяльності. Звідси не випливає, як це часто постулюється, що постмодерн є постекономікою.

Економіка перестає бути вираженням стихійної залежності суб'єктивного від об'єктивного, зараз вона виражає залежність через механізми розвитку на засадах самоорганізації, тобто у формах спонтанного, неможливого без розгортання зазначеного вище чотирьохланкового ланцюжка «об'єктивне-об'єктне-суб'єктне-суб'єктивне».

ЛІТЕРАТУРА

1. Актуальные вопросы глобализации. Круглый стол // Мировая экономика и международные отношения. - 2008. - №4. - С.37-52.
2. Брок Д. Экономика и государство в эпоху глобализации // Политэкономист. - 1997. - №3-4. - С. 27-34.
3. Зинченко В.В. Глобальные трансформации современности. – т.1. Системные глобальные трансформации: моногр. – Saarbrücken: Palmarium Academic Publishing, 2017. – 244 с.
4. Евстигнеева Л. Проблема синтеза общеэкономической и институционально-эволюционной теорий // Вопросы экономики. - 2008. - № 8. - С. 97-113.
5. Кравченко С.А. Социология модерна и постмодерна в динамически меняющемся мире. - М.: МГИМО, 2007. - 264 с.
6. Неклесса А. Конец цивилизации, или Конфликт истории? // Мировая экономика и международные отношения. - 2009. - № 3. - С.35-39.
7. Хиллебранд Р. Глобализация экономики: последствия международной конкуренции территориальных условий хозяйствования для экономической политики // Politekonom. - 2007. - №3-4. - С.35-56.
8. Krugman P. The Return of Depression Economics and the Crisis. - NY: First Edition, 2009. - 224 p.
9. Lafontaine O. Keine Angst vor der Globalisierung. - Berlin: J.H.W. Dietz, 2009. - 352 s.
10. Sintschenko V. Die postmodernen Tendenzen der globalen Entwicklung wie die Form des modernen Nachimperialismus // Vědecký průmysl evropského kontinentu. - 2012. - Díl 11. - Praha. - S. 23-27.
11. Sintschenko V.V. Globale Weltbild der Moderne auf dem Weg zu einem neuen Bewußtsein. Der homo oecologicus universalis («des globalen ökologischen Menschen») als gesellschaftlichen und wirtschaftsmodell // Creative Economics and Social Innovations. – № 1. – 7 (18). – 2017. – S.126-140.
12. Stiglitz J.E. Globalization and Its Discontents. - NY: W.W. Norton, 2003. - 304 p.

13. Zinchenko V. Institutional transformation strategies of self-management systems in the conditions of global «neocapitalism» // *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas «Zarządzanie»*. – 2016. - №4. – P.123-130.

REFERENCES

1. Aktual'nye voprosy globalizacii. Kruglyj stol (2008). [Topical issues of globalization. Round table]. - *Mirovaja 'ekonomika i mezhdunarodnye otnosheniia – World Economy and International Relations*. – 4,37-52.
2. Brok, D. (1997). *Ekonomika i gosudarstvo v epohu globalizacii. Polit'ekonomist – Political economist*. 3-4, 27-34.
3. Zinchenko, V.V. (2017). *Global'nye transformacii sovremennosti. Sistemnye global'nye transformacii: monogr [Global transformations of our time. – Volume 1. Systemic global transformations: monogr]*. Saarbrücken: Palmarium Academic Publishing.
4. Evstigneeva, L. (2008). Problema sinteza obšč'eekonomičeskoj i institucional'no-'evoljucionnoi teorii [The problem of synthesis of general economic and institutional-evolutionary theory]. *Voprosy 'ekonomiki - Issues of economics*. 8, 97-113.
5. Kravchenko, S.A. (2007). *Sociologija moderna i postmoderna v dinamičeski menjajuščemsja mire [Sociology of modernity and postmodernism in a dynamically changing world]*. M.: MGIMO.
6. Neklessa, A. (2009). Konec civilizacii, ili Konflikt istorii? [The End of Civilization, or the Conflict of History?]. *Mirovaja 'ekonomika i mezhdunarodnye otnosheniia – World Economy and International Relations*. 3, 35-39.
7. Hillebrand, P. (2007). Globalizacija i 'ekonomiki: posledstviia mezhdunarodnoi konkurencii territorial'nyh uslovii hozjajstvovaniia dlia 'ekonomičeskoj politiki [Globalization of the economy: consequences of the international competition of territorial economic conditions for economic policy]. *Politekonom – Political economy*. 3-4, 35-56.
8. Krugman, P. (2009). *The Return of Depression Economics and the Crisis*. NY: First Edition.
9. Lafontaine, O. (2009). *Keine Angst vor der Globalisierung*. Berlin: J.H.W. Dietz.
10. Sintschenko, V. (2012). Die postmodernen Tendenzen der globalen Entwicklung wie die Form des modernen Nachimperialismus. *Vědecký průmysl evropského kontinentu. – Praha*. 11, 23-27.
11. Sintschenko, V.V. (2017). Globale Weltbild der Moderne auf dem Weg zu einem neuen Bewußtsein. Der homo oecologicus universalis («des globalen ökologischen Menschen») als gesellschaftlichen und wirtschaftsmodell. *Creative Economics and Social Innovations*. 1, 7 (18), 126-140.
12. Stiglitz, J.E. (2003). *Globalization and Its Discontents*. NY: W.W. Norton.
13. Zinchenko, V. (2016). Institutional transformation strategies of self-management systems in the conditions of global «neocapitalism». *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas «Zarządzanie»*. 4, 123-130.